

УДК

Малинівська Людмила Іванівна

Житомирський державний університет імені Івана Франка

**Організаційно-педагогічні заходи безпеки учнівської молоді в
надзвичайних ситуаціях**

У статті розглянуто організаційно-педагогічні заходи та умови безпеки, розкрито зміст педагогічної підготовки майбутніх педагогів до навчання і виховання учнівської молоді до дій при НС .

Ключові слова: *особистість, надзвичайна ситуація, безпека.*

Впродовж останніх років безпека навчальних установ та освітніх організацій – питання номер один у керівництва нашої країни та управління освіти місцевих органів влади. Зважаючи на небезпечну ситуацію в країні, існуванню загрози виникнення різних надзвичайних ситуацій в освітніх установах (ОУ): пожежі, масові захворювання та отруєння учнів, травматизм, наркоманія, акти телефонного, кримінального і політичного тероризму, виявлення вибухонебезпечних об'єктів на території навчальних закладів, проникнення невідомих осіб на територію закладу; органами місцевої влади, а також адміністрацією навчальних закладів ведеться постійна робота з вдосконалення заходів безпеки учнівської молоді у надзвичайних ситуаціях, інформаційно-пізнавальна робота з учнями, приділяється особлива увага поведінці учнів під час надзвичайних ситуацій та їхнім діям.

Актуальність проблеми забезпечення безпеки в освітній сфері обумовлена зростаючою динамікою небезпечних ситуацій в ОУ, а також високою дитячою захворюваністю, травматизмом і смертністю в Україні. В даний час безпека стає обов'язковою умовою і одним з критеріїв ефективності діяльності ОУ. Керівництво ОУ несе повну відповідальність за збереження здоров'я та життя учнівської молоді під час навчально-виховного процесу. Саме тим зумовлена

актуальність проведення різнопланових організаційно-педагогічних заходів для учнівської молоді, де вони зможуть ознайомитися з усією необхідною інформацією, отримати чіткі вказівки щодо дій та поведінки у надзвичайних ситуаціях.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

Сучасний світ постійно знаходиться під загрозою виникнення різних видів надзвичайних ситуацій: техногенного, природного, суспільно-політичного характеру. Людина живе у потенційно небезпечному для неї середовищі, що і формує в ній інстинкт самозбереження та виживання. Усі країни світу мають свої системи захисту населення та території у надзвичайних ситуаціях.

В Україні створена і функціонує єдина Державна система цивільного захисту. В цій системі державою визначені завдання і функції по захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Одним із головних завдань, яке визначене в Кодексі цивільного захисту України - є навчання населення діям при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій. У «Положенні про Функціональну підсистему “Освіта і наука України” єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» [3] вказуються такі завдання:

- забезпечення реалізації заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;
- виховання в учасників навчально-виховного процесу і працівників галузі якостей свідомого і обов'язкового виконання правил і норм безпечної поведінки в повсякденній діяльності і в умовах надзвичайної ситуації;
- навчання учасників навчально-виховного процесу і працівників галузі щодо користування засобами індивідуального і колективного захисту, практичного виконання норм самозахисту під час дій у разі виникнення надзвичайної ситуації.

Проблеми поліпшення організаційно-педагогічних умов навчання учасників навчально-виховного процесу з питань формування культури

безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді, формування здорового способу життя, оволодіння навичками самозахисту та рятування, способами захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, надання долікарської допомоги, стають надалі все більш актуальними і широко обговорюються на загальнодержавному та місцевому рівнях.

Психолого-педагогічна підготовка співробітників ОУ до небезпек і освоєння ними культури безпеки є визначальними факторами в профілактиці захворювань, травматизму, правопорушень та інших подій в ОУ.

У зв'язку із зростанням кількості небезпечних та надзвичайних ситуацій (НС) одним із найголовніших завдань системи освіти на навчальних закладів є створення безпечного середовища для учнівської молоді під час навчально-виховного процесу.

Метою даної роботи є вивчення організаційно-педагогічних заходів забезпечення безпеки учнів у випадку надзвичайних ситуацій; ознайомити учасників навчально-виховного процесу з основними поняттями з теми, проінформувати учнівську молодь з організаційно-педагогічними заходами безпеки у надзвичайних ситуаціях.

Аналіз літературних джерел з проблеми дослідження. Останнім часом питання про організацію педагогічних заходів безпеки учнів в надзвичайних ситуаціях стає все актуальнішим у наукових колах та підлягає жвавому обговоренню. Дослідження таких авторів, як В.В. Бегун, О.П. Депутат, В.О. Васійчук, В.Є. Гончарук, С.І. Качан, С.М. Мохняк, І.М. Науменко, Ю.Д. Бойчук, М.С. Астахова показують, що формування знань з безпеки відбувається ще з дитячого віку, потім ці знання поглиблюють в школах. Наукова література поглиблює уявлення про організаційно-педагогічні заходи безпеки учнівської молоді, а також сприяє використанню наукових здобутків у практичних цілях.

Слідом за О.П. Депутат [2] надзвичайна ситуація (НС) — порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єктах або територіях, спричинене аварією, катастрофою, епідемією, стихійним, лихом, епізоотією,

великою пожежею, застосуванням засобів ураження, що призвели або можуть призвести до людських і матеріальних втрат.

Виклад основного матеріалу дослідження. У світі постійно виникають різного роду небезпеки, які пов'язані з природними катаклізмами, аваріями, катастрофами, тероризмом(навести приклади НС , які трапились у світі в останній час)). Виникнення небезпечних ситуацій, як правило загрожує життю людей, завдає великих матеріальних збитків. Статистика свідчить, що переважна кількість аварій, катастроф відбувається за свідомих чи несвідомих дій людини. Аварії, учнівський травматизм, нещасні випадки, пожежі – це ситуації, які нерідко трапляють у навчальних закладах, за участі учнівської молоді. Головною причиною такого становища є низький рівень обізнаності учнівської молоді та викладацького складу з існуючою небезпекою техногенного і природного характеру. Це нерідко призводить до загибелі людей. В даний час аварії, катастрофи, стихійні лиха почастишали, що приносить величезну шкоду людям, сільському господарству і призводять до загибелі людей [1]. Головне завдання – озброїтися знаннями, необхідними на випадок аварії, катастрофи, стихійного лиха, а також при нападі повітряного противника. Кожен учень повинен уміти захистити себе і товаришів, які опинилися в екстремальних умовах.

Організація і проведення навчання населення здійснюється згідно Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань ЦЗ.

Особам, які пройшли функціональне навчання, видається посвідчення встановленого зразка. Відповідний запис про навчання вноситься у трудову книжку. Облік осіб, які зобов'язані проходити функціональне навчання, ведеться центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання.

Підготовка учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів до дій у надзвичайних ситуаціях, що передбачає здобуття знань і вмінь з питань особистої безпеки в умовах загрози та виникнення надзвичайної

ситуації, користування засобами захисту від її наслідків, вивчення правил пожежної безпеки та основ цивільного захисту, здійснюється в рамках вивчення предметів “Основи здоров’я” та “Захист Вітчизни”.

Для задоволення потреби у самостійному вивченні загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за методичного супроводження територіальних курсів, навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності видають навчальні, навчально-наочні посібники, брошури, розповсюджують інформаційні матеріали, буклети тощо.

Інформаційно-просвітницька робота з населенням щодо правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій проводиться шляхом запровадження постійних рубрик у засобах масової інформації, зокрема друкованих, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, аудіовізуальних та інтерактивних засобів та соціальної реклами.

Вчителям ОБЖ особливо потрібно звернути увагу на адаптацію учнів. Здійснюючи освітній процес, необхідно ставитися дбайливо до учнів, не забувати, що це вчорашні учні початкової школи, вводити більше ігрових моментів, зміну видів діяльності.

Для розвитку пізнавальної діяльності необхідно використовувати для пізнання учнями навколишнього світу такі методи, як спостереження, вимірювання, експеримент, моделювання та ін., які сприяють визначенню структури об'єкта пізнання, пошуку і виділення значущих функціональних зв'язків і відносин між частинами цілого, розвитку вмінь розділяти процеси на етапи, ланки; виділяти характерні причинно-наслідкові зв'язки.

Метод проблемного викладу сприяє розвитку в учнів навичок визначення адекватних способів вирішення ситуаційної задачі на основі заданих алгоритмів, комбінування відомих алгоритмів діяльності в ситуаціях, які не передбачають стандартне застосування одного з них, а також розвитку вмінь порівнювати, зіставляти, класифікувати, ранжувати об'єкти по одному або за декількома запропонованими критеріями.

Нетрадиційне проведення уроку є одним із найуспішніших засобів для подачі матеріалу з питань безпеки під час надзвичайних ситуацій для учнівської молоді. Такий вид уроку подобаються учням більше, ніж буденні навчальні заняття. Нестандартні форми навчання стимулюють творчість вчителя, заохочує до подальших пошуків, роздумів, сприяють рівнятися на методичні орієнтири більш високої проби. У методичній роботі дуже важливим є відхід від шаблону, підтримка ініціативи педагога, створення умов для невимушеного обміну ідеями, досвідом, думками, окрім того використання ігор (гра - оповідач, зроби посильну допомогу, туристичний зліт) допомагають учням швидко здобути необхідні уміння та навички під час НС. Позашкільна освітня робота з питань формування культури безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді, формування здорового способу життя, оволодіння ними навичками самозахисту і рятування проводиться у позашкільних закладах, а також шляхом організації шкільних, районних (міських), обласних та всеукраїнських змагань з безпеки життєдіяльності.

Використання практичних і лабораторних робіт, самостійне виконання різних творчих робіт, участь в проектній діяльності, а також нескладні експерименти для доказу висунутих припущень, опис результатів цих робіт, сприяє творчому вирішенню навчальних і практичних завдань, розвитку вмінь мотивовано відмовлятися від зрзка, шукати оригінальні рішення проблеми.

Включення учнів в ігрову діяльність сприяє адекватному сприйняттю усного мовлення та розвитку здатності передавати інформацію в стислому або розгорнутому вигляді відповідно до мети завдання ігрового сюжету, володіти монологічного та діалогічного промовою, вміти вступати в мовне спілкування, брати участь в діалозі (розуміти точку зору співрозмовника, визнавати право на іншу думку), вміти перефразувати думку (пояснювати «іншими словами»), використання для вирішення пізнавальних і комунікативних завдань різні джерела інформації, включаючи енциклопедії, словники, інтернет-ресурси та інші бази даних.

Застосування методів групової взаємодії сприяє оволодінню вміннями спільної діяльності: узгодження та координації діяльності з іншими її учасниками; об'єктивному оцінюванню свого внеску у вирішення загальних завдань колективу; обліку особливостей рольової поведінки (лідер, підлеглий та інш.); оцінювання своєї діяльності з точки зору моральних, правових норм, естетичних цінностей; використанню своїх прав і виконання своїх обов'язків як громадянина, члена суспільства і навчального колективу. Засоби засвоєння знань учнів з питань безпеки у випадку НС: традиційний комбінований урок; широко застосовувати словесні методи навчання; перевагу віддавати частково-пошуковим, дослідницьким методам навчання; пояснення нового матеріалу здійснювати з опорою на попередній досвід; закріплення теоретичних знань та розвиток умінь і навичок забезпечення особистої безпеки в повсякденному житті здійснювати в нетрадиційних формах; творче домашнє завдання; використовувати позаурочний час для закріплення навчального матеріалу.

Ефективність нестандартних уроків забезпечується за умови володіння вчителем методикою їх проведення та умілого використання таких уроків у певній системі в поєднанні з традиційними формами роботи.

До організаційно-педагогічних умов створення та функціонування ефективної багаторівневої системи навчання питань безпеки життєдіяльності людини у всіх сферах її діяльності (робота, навчання, побут, відпочинок та ін.), тобто обставин, від яких залежить та за яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес, належать також навчання компетентних керівних кадрів, які організують діяльність із забезпечення безпеки дітей навчальних закладах; науково-методичне вдосконалення системи навчання з питань безпеки життєдіяльності; впровадження безперервної освіти з питань безпеки життєдіяльності, починаючи з дошкільного віку; реалізація принципу «освіта протягом життя», забезпечення безперервності фахового вдосконалення: формування свідомого та відповідального ставлення кожної людини до особистої безпеки та безпеки середовища життєдіяльності.

Висновки. За результатами проведеного аналізу з теми дослідження та літературних джерел встановлено, що основи знань з безпеки життєдіяльності закладаються вже в дошкільному віці та продовжується впродовж років. Однією з основних завдань в роботі педагога є навчання правилам поведінки під час надзвичайних ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бегун В. В., Науменко І. М. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки). — К., 2004. — 204 с.
2. Депутат О.П. Цивільна оборона. Навчальний посібник / О.П.Депутат, І.В.Коваленко, І.С.Мужик. - Видання друге. - Львів.: Афіша, 2001. — 420 с.
3. Безпека життєдіяльності / За ред. В. Г. Цапка. — К.: Знання, 2004. — 204 с.
4. Білякович М. О., Сусло С. Т., Хараміда І. М. Цивільний захист: Навч. посіб. — К.: Аристей, 2005. — 85 с.
5. Гайченко В. А., Коваль Г. М. Основи безпеки життєдіяльності людини. — К., 2002. — 105 с.
6. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. - Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2010.- 412с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України "Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру", 2006. — Загальні положення ст. 2,3,5.

Малиневская Людмила Ивановна

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко

Организационно-педагогические меры безопасности учащейся молодежи в чрезвычайных ситуациях

В статье рассмотрены организационно-педагогические мероприятия и условия безопасности, раскрыто содержание педагогической подготовки будущих педагогов к обучению и воспитанию учащейся молодежи к действиям при ЧС.

Ключевые слова: *личность, чрезвычайная ситуация, безопасность.*

Malinovski Ludmila Ivanovna

Zhytomyr State University named after Ivan Franko

Organizational security measures and educational youth emergency

The article examines the organizational and educational measures and security conditions, the content of teacher training future teachers to training and educating students to action in emergencies.

Keywords: *personality, emergency, safety.*